

10. Hallgrímur Pétursson,

1614 - 1674

31 blað qto.

Hallgrímur Pétursson
1614 - 1674

Hallgrímur Pétursson, en fátalur maður 1614 og
af fátökum foreldrum, kom inn í skóla á Kópavogi
hann. Þá átti hann stóran hlut í því að hann gæfi
snugglega; komst hann þá til þess að mæntast
þar um nokkur ár. Þótt þar sé lítil tölva á
þessum hefta hefur þó prof. Hann gæfi língur 1637 og
var vígður sem prestur til Hvalseyarkirkna 1637.
Þessi brand fjórði hann þunguð til þess að
prenta í Sankta í Hvallfjörðum; þar var
hann prestur frá 1651 til 1667. Hann léfði
í Reykjavíki, náttu 60 inn Sankta, 27. Október 1674.

Þetta eru níu af þeim Hallgrímur Pétursson
fjórði, en þjófdráttur og er í þessum
id eftir þessum áttum, til þess að lesa id nokkurn
þessum atvendum, sem verður í þessum þessum.

Þetta, þetta Hallgrímur, var þunguð í þessum
hann var þessi þessum þessum, og þessi
Hallgrímur þar id þessum þessum þessum þessum.

Hallgrímur Pétursson
1614 - 1674.

Hallgrímur Pétursson er fæddur árið 1614 og af fátökum foreldrum Norðmanna. Ungur komst hann í Skálholts skóla, en fór úr honum áður en hann var fjögur ára; komst hann þá útán og mænt að sit þar um nokkur ár. Kattí þar við skólann árið, ári þess að hafa tekið próf. Hon áður kringad 1637 og var vígður sem prestur til Hvalsnessófnar 1644. Þessu boandi fjórði hann þingad til hann vand prestur í Saurba í Hvalfjörðarströnd; þar var hann prestur frá 1651 til 1669. Hann dó á Þrostilsku, nærfa 62 við Saurba, 27. Október 1674.

Þetta eru mín afiþor Hallgríms Péturssonar, fljóttliga málum, en óþjálfvanidlyf er að fara nokk- und eftir þeim áður, til þess að leita að nokkvan þeim atbæddum, sem gerdu út í gófu hans.

Pétur, fadri Hallgríms, var kringjari í Kólum - hann var frændi Gudbrandar biskups - og lardi Hallgrímur þar að lesa og skrifa, áður en hann

gekk þar í skóla. En úr skótanum fór hann aftur
hastarlega, síns og að er vitid áður, og er vísit, hoad
því hefir valdid.

Þrotthor hans úr Hólasthóla hefir sjálfsgaf eptri
hvad sigð ordid að umfalsafin fyrir þad, að Halldóra,
dottir Guðbrandar biskups, skyldi eptri vernda fronda
sinn frá því, vegna þess, að hún hefir sjálfsgaf haft
mest völd í Hólum um þos mundir, með því að fadir
hennar, Guðbrandur biskup, var þá ordrinn hrinnur og
heilsulaus.

Þóth Hallgrímur Skinnis að hafa verið ódall í ostu
og arstafullur, þurfti þad eptri að vernda nein brott-
reksstrarsóð úr skóla, enda umm arst og ostu-
boek ungra manna eptri hafa verið neitt sjaldgaf
í Hólum, fremur en annarofadar. Þrá vel vera, að
hjá Hallgrími hafi valur að löngum til að fara utan, svo
hápmiskill og fjórur, sem hann var, og brokis þ
því með einhverjum háðum, fyrirbyggjulaust and-
vitad, eins og lít er um ostumein, sem lifa eru
að veginum, sem liggur yfir heidi lípsins.

Hallgrímur Skinnis þannig utan, fyrst til Glíok-
stædt og þadann til kaupmannahafnar. En sagt,
að hann hafi verið þar í þjórnustu hjá járnsmið
málum, þegar meistari Þreyjálfr Svinnsson,

sou þá var í Kaupmannahöfu, og síðan vand tekið upp
í Skálholti, hitti hann og fóti hann að sé og kom
hannum þar í skóla. Hann gjaf hafna vinnu 1627.

Námið þess Hallgríms á góttoga, svo, að hann í fjórnu
árinu fóti þeim framförsnu, að hann komst upp í
svonefnda meistara-lexiu, eða sem kalla mátti
efsta beiti. En mi komst) suvda í náms þradinu,
og vendum jafnan nokkuð til hvernar sögu að vera
og svo var hér.

Þegar Tyrkinn, illu heilli, brast á niður Vestmanna-
eyingna og komdi þá 1627, fóti hann hernámi fald-
vert af fólki þáðan og hafði heim með sér til Alzir og
seldi það þar í þrældóm. Af fólki þessu útleysti
Danakonungur 38 manns frá Tyrkjunu. Kom
höfu þessi til Kaupmannahafnar 1626, og var
fóti þetta mesta vetur í Kaupmannahöfu. —

Hallgrímur Þórsson var þá leuzim til þess að
ryfja upp fyrir því ritningarnar, því rydgað var
það orðið, sem vouta mátti, í Krístinu, fiednu,
en fátinu Loleudinga í Höfu nu þá daga, sem
hva mátti fyrir þeim starfa, og fóti þá skildi
andvitad elsti dörötu. Medal þessa fólks
var kona ein, sem Eudsidur hét, og hafði hún
vinnu gjft í Vestmannaeyjum, en hún var her-

muminn þadann. - Hallgrímur fésti ást á konu þessari, og hana svo heita, að hann fór alfarinn úr stólanum og hatti gersamlega við námid. Stuttist hann hringað heim, með Guðrúði sínni, vorid 1637 og konu þau út í Skeflavík; og hún honnu barn um summid í Kjardvík yfri. Stórnun síðar giftust þau.

Í þessum árum vann H. P. fyrir sér sem óberptur alþýðumáður, og hefir sjálfsagt átt við þring hjótt að búa, eins og svo margir í þeim tíðum, sem ekkert hófði við að stjórta. En hann var svo heppinn að komast í kynni við Ána bórda Péterson í Ytra-hólmi og var hann niert í vegum hans þessi árin, enda reyndist Áni honnu jafnan bjargvottkur upp frá því og frúr vinnu, enda hefir Hallgrímur orkt nýggj fofur minningarljóð eftir hann.

Jótt H. P. vori máður próflaus, aft-adi það ekkri Þreyjálfi Þorinn syni biskups frá því, að þalla hann og vígja til pírots til Hvalsnessotna 1644.

Þráðgáfadi muplingurinn, or stáfulli og óstöðugi í rásinni, sem klyppur frá hamfara-lordinni í latínu-stóla beldnum yfri í lífsbar áttu óberptu alþýðumanna, hann er nú ordinn Séra Hallgrímur Pétursson, ordinn prestur, þjórn Þrottins.

Enginn biskup í þessu landi hefir notdæmtinn
 umid ísteingli kirkju slíkt haffa verk vid notku.
 prestveiglu, sem Þreyjólfr biskup Sveinsson, þegar
 hann vígdi Hallgrím Pétursson til prests.

Sem presti í Hvalsnessóknunni hefir séra Hall-
 grímur ad líkindum lífid semiloga í efnalegu tilliti
 og vel stílabi hann af sér brandinn, þegar hann fór
 þaðan. En ánoður hefir hann semiloga etli
 verid þar, endu er sagt, ad Hvalsnessóknarmenn
 hafi etli látið presta sína vel um þat mundis, og
 illa umdu þeir þar. Et og malk, ad séra Hallgrímur
 hafi fengið ad kenna í mistyngli þeirra, og ýmsir
 stórbarkar þar hafi veid þorunn fremur óvinvaikkir,
 einum Torfi systunadur Erlendsson í Stafuati,
 sem var nioj soo héraðsráður og ritballi falsverdur,
 eins og soo margir veraldarmenn í þeim tímunu.

Effli ad séra Hallgrímur kom ad Sauabæ, hefir
 hagar hans batnað stórum, og víð hann þar jóduví.

Opþótt hann yði fyrir því andsteymi, ad bœsin hans
 í Sauabæ brann 15. ágúst 1662, þá battist
 hannu sú stadi aftur, fyrir hjáls Gud og góðra
 manna, því bœsin var byggdur upp sama ár
 af nýju. Þar byggdi hann og kirkju, stéttu og
 stóðilega. Brandinn stílabi hann af sér með

hæðri og sönn 1669, þogur hann algjörleg. hatti
prestsskaps vegna sjúkleikansins, sem hann þó hafði
fergid og fjáðist af, holdsveitinni, er leiddi hann
lata sitkann.

Þessar minnumalasögur hafa myndast um
sér Hallgrím Pétursson, eins og oft vill verda
um mikla menn, en ekki er að benda heidur á
þeim áttum, og er best að lata sumar þeirra a.m.
N. liggja milli hluta.

Sögnin um hinn mikla fátök þaus á efri
árumum um veru orðum aukin og fjáðsögn
ein er það, að hann hafi ridid til Alþingis á seinni
árum afinnar sem álmannsmáður og þogid gjafir
af höfðingjum landsins. Þótt góðir menn og góðlyg-
lyndir hafi látið eitthvad af hendu rakaða við hann,
þer ekki að skoða það sem álmann, heldur sem
velvilðar- og vinnátta- merki, því allir bestu
menn á dögum séra H. P. virtu hann og elstudu-
og sár í honum andlega stórnemid, sem verda
myndi fjáð síni til himna mestu sondar. —

Þoungeta myndad sér, hvar þeir Þreyj.
biskups Sveinsson og Ánni Lögus. Oddsson minni
ekki hafa haft spámannlegur hysanir um

Komandi frögð sér. H. P., sem andleysti mikilvægis.

Og Gisti systlunni á Hlíðarvindu hefir elski boddid
 honum heinu til sín ^{sem neinum væsali þi} í Þingvelli, þegar str. H. P.
 óskti þessa alþinginn vísu:

„Hodda gengur staf stundum
 stundfottur meðal vinda -
 bændi þar beki forðum -
 Óbaldur, að Gista Hjalði“

heldur sem gófgunn gisti sínum; um það er
 enginn blóðum að flatta. —

Folkid hefir búið til þessa sögu um fálotu
 hans, til þess að geva hann að sem mestum
 þjófsvotti, eftir að vanhælsan lagdist í hann. —

Sagnirnar um Gristi, komu sér. Hallgrímur,
 um í sömum bókinni lóðar; þó er um vísu til þess -
 ingur einn. Vel má vera, að hún hafi stórt ynd
 verið, en manni sínum hefir hún óþafð heyrast
 ljárgvattur í línstaparmálum. Og samfarir
 þeirra hafa sjálfsgætt verið góðar. Ad línindum
 hefir hún verið mesta myndarkona, fegur og fríd
 sýnum var hún, krámt og handger, enda náði
 hún hann aldri. Hún dó í Saubel, 84 ára,
 8 veitum eftir lát mannis síns.

Þótt séri Hallgrímur Petersson hafi við
 mánið og aldrei hafi þrót, hefir hann vafalaust
 verið ný og vel menntaður maður, badi í ístungu og
 froði og útleud máli, og fyrirfaks vel var hann
 að séri í þýgku, enda er latid af sumum, að þýgk
 trúarstáld nuni hafa hafi áhrif á kvæðskap hans;
 má vel vera, að eitthvad sé hafi í því, enda ekkert
 undarlegt við það, þótt andlogu síðabótubylgjurnar
 sinna frá Þýgkalandi smertu hann eitthvad, því
 andvitað hefir hann fylgt með í andlogum bót-
 manntum þýgkum, eftir að hann væri þessur.

Hann var og ágottlega vel að séri í formáli voru
 og fornkvæðum, sem meðal annars má marta
 af því, að þeir Dr. leistruy Sveins son og Þor-
 móður Torfason sagnaritari þorruy bidd-
 ust þess af honum, að hann sendi stýringar
 yfir Eddu (kvædin) og vísunum í Olaf Konungs-
 sögu Tryggvasonar. Slík þessing í formáli
 voru og fornkvæðum hefir semilega orðið honum
 oft andlogu þjargvottu, er hann þýgdi rúni
 og hédgáru lífsins. Og það er meining mín,
 að í mörgum andlega kyndlinum sínum hafi
 hann sveylt við aringlæðu Ásafrúarinnar,
 og ef vel vori leitad, mætti, o. s. v., finna eitthvert

erindi í hoodum hans, og jafnvel í sálmunum,
 með ættmætti Eddukvöðanna, en eit þá sálma
 etla ég ekki að fara. Þó dætur mér í hug, á þessu
 augnabliki t. d. þetta erindi úr Hávamálum:

„Ósnatur maður

hyggur sér alla vesa

viðhlæundur vinn,

þá þat finnr

es at fingi horn

at á formælundur fás,”

sem mér finnst vera svo líkt að hugsum þessu
 erindi úr hoodi einu eftir séu H. P.:

„Heimstur er sú, sem heldur

svensmanns lof sem fullgert sé,

einfaldur oft þess geldur,

alvöru minnar þad himnu er spé,

hyggdagjöld falds með horni

lempkast höld, nema við sporni,

vinur í höld, vélar þij strax að morgni.”

— — — — —
 Gæder nauvarf högt að minnast séu H. P.
 500, að ekki sé nú leid getid aldarinnar, sem
 hann lifdi á, 17. aldarinnar, einkverrar tímar
 myrkrustu og meinsemda fylltu aldar. Féru

fjöð vor hefir lifað. Er állum þeim ósköpum,
 firmum og fádómum, hungri og horfellum, klíg-
 um og kvaltröðum, fvingum og fæðstjótum,
 hjótri og hindurvitnum, göðrum og gervingum,
 dómum og drælingum, flötta og flengingum,
 höggstokkum, hengingum, helviti og andstötum,
 sem hiu var svo andug af, er hér elsti högr
 að lýsa. En svo mikil er vís, að þetta, sem
 nú var talið, heyrir til innihaldsins in sögu
 17. aldarinnar.

Þessi má geta, hvort slíktum tilfinningamanni sem sé.
 H. P. var, stólkjörnum og gáfuðum, nunnur elsti hafa hlytt
 við slíktu aldarfari, enda má finna þess glogg merki í
 heimsá dælu kvæðum hans, en hvergi betur né innilagar
 í Passíusálmunum, og mátti þar fara til mörg dæmi.

Þetta einu vers:

" Ó, veit þú, sem með óréttu löy
 um gangast þau líða mjög,
 samleiðnum meta sitt gagn meir,
 sói vörðing drottis gjöra þeir "

nægir til að sýna, hvernig stöðum hann hefir haft í
 rangfati og refsidómum aldar sinnar. Og andloda-
 skapur samtíðarinnar, samfara spillettum hugsmar-
 hatti, hefir jafnframt stöðid honum fyrir huggstots-

sjónum, þegar hann orþi kvæð „Aldarháttur“ þvi
 það er nokkurs konar Þjarkammál til samtíðarmanna
 anna. Kvæðið er samantvívur í gullöld Fótenskinga
 og 17. öldinni. Það er 22 erindi, og oflangt til þess
 að lesa það upp hér, enda er það óvinnuþvinguð, en
 ég stíal þó lífta mér samt að fara með tvo samantvívur-
 erindi úr því, t. d. fyrsta og eilífta erindi:

„ Aldur á líðnum

var tígha hjá líðnum -
 svo tryggðin kemdu -
 frá barnsörni blíðnum
 með freundarhag fríðnum
 að frögðum sér völdu.
 Af strengboga oklíðnum
 í hánseldokríðnum
 þeir hverskegju sendu,
 eða í mar víðnum
 skervallarslíðnum
 til skammtunar komdu.

— — —
 Tú er öld sinnin
 í aðra líð-bínn,
 þar gfu má klaga.
 Fróðleikur línnin,

af lauti burt flúinu,
 því líða menn boga;
 höggsemdin mín
 sést ríu vinnu-trúin
 og rekin úr hoga;
 á gjöld fram kúnu
 en þær lasta-grúnu,
 flest gengur aflaga."

— — —
 Það er annars líklega líd einn manns þráð
 17. aldarinnar, þegar Ari systnuáður í Ögri, sonur
 Froagnúsar þrúda, safuadi að sér lídi, árið 1615,
 og lét drepa 73 af 80 spáverðum sjóræningjum
 þar vestra. —

Ef einhver stíkur lídforingi og hér aðhafdingi
 sem Ari, hefir verið í Vestmannaeyjum 1627. Þá
 mundi eijastleggjar elski hafa látið Þyrkjanum
 brygja sig niðra sem búfé.

— — —
 Á ástrárum og fram offir öfins, að líkindum
 þangað til hann varð prestur, hefir séra Halldórur
 sjálfast verið nokkur fyrirferðarmikill og boðid
 heiminnu byrginn í ljóðum og látadi, enda var
 hann gláðlyndur og hróður alls fagnávar í gledi-

fundnum.

Áður en hann varð prestur, hefir hann líklegu
orðið flest öll veraldlegu kvæðin sín og hinna -
flotkanna, sem aldrei hafa verið prentaðir.

Veraldlegu kvæðin hans eiga öll að vera samantekni-
in í síðara bindinu af Sálrunu og kvæðum hans,
sem Dr. St. Thomsen bjó undir prentun. Ad vísu
eru séra Hallgrími eignuð svörg kvæði, sem ekki eru
þar, og kemur það til af því, að veraldlegi stáldskap-
urinn hans er svo lítið frábrygðinn samstævan
kvæðskap samkvæmanna hans. Einthverri hafa
manni átt erfitt með að doma um það, hvor þetta
eða hitt kvæðið vori eftir sr. Hallgrími eða séra Stefni
Ólafssni í Vallanosi, og því eignuð þeim öf sameu kvæðið.
En af því að kvæðasöfnu þeggra þessara stálda hafa verið
þefin úr með vandvirkni, verður að álitu, að með þeim
útgáfum hafi verið drogju lína milli þessara stálda
og að hver þeirra eigi þar sitt. —

Þetta, að séra Hallgrími eru eignuð fjóldarmörg
kvæði, sem vitandi eru ekki eftir hann, stafar af
því, að svo margir óþekktir höfudingar og stálda-
nefvar hafa reynt til að stjola kvæðskap hans.

Þess máli er að gegna um andlegu kvæðin; þar
verður aldrei stöðanummur, því handbragd séra

Hallgrímur er jafnan svo andþekktur í þeim, að
 Öðinn er eigi höfð að eignu, og eigi er mund villast;
 svo lengi er eldurinn sóttur, sem gefur þeim yflog anda.

Effir að séra Hallgrímur varð þessur, hefir al-
 varan somniloga farið að ferast yfir hann; þá hefir
 hann farið að herta til baka yfir lidna efi og farið að
 gera upp viðsteifti síu við veröldina og aldarháttinn.

Sjálfsgætt hefir honnum fundið við þá uppgerð
 & eiklinganna, sem hann vörð honnum í allmikla
 studd við gjofarnu alla gæðra klukka. Effir það vörður
 til hins djúðleji idrunarsálmur hans, þar sem
 þetta stendur í:

"Flla hefir mig holdid gjumb
 og heinsins lyftis bráða,
 Satan sló mér svikannuþ,
 ségt mi fátö til máða,
 þú er hjartad blekkt og blint,
 þú líd í gúð að máða;
 þreyi í við þann hryggdarþag,
 hannar eodi nótt og dag
 sátin þrautum þjáða!"

Þetta ber vott um samu idrun og sundurkræm-
 inu anda, anda hefir séra Hallgrímur sjálfsgætt
 spóðað síj syndugan mann í meira lagi. En hann

hefir og ósáð gerð þessi hefir til sín nu lífsmis-
 betrunin en fólk flest, af því að þann hefir veid
 sér þess meðvitandi, hve óendanlega mikil þú
 hafði gífur þommu, og hve djúpt þend þann átti að
 á þetta, en fundist hins vegar, að þann hafi van-
 neth stýldu sína gagnvart þeim, sem gaf. Því
 þetta hefir þann viljað bota, og þann hefir fundid kraft-
 inn hjá sér til þess að gera það, enda hefir enginn
 mædur á þessu landi bota svo að dæmlega fyrir breyti
 sína, sem þann. En þess má og þá um leið minnst,
 að enginn manni á þessu landi hefir nátturuna í
 lifanda lífi veid leyft að koma svo nál og háskis-
 skor kominu kominu, nema þommu sínu. Og
 því er það, að þann ein hefir trúarkraft, gegnum
 skáldskapargáfunu, sem þommu var gefin með fadring-
 unni, til þess að yrkja erfiljóðin eftir sonum þann,
 - sjálfan gudssoninn - sem dó á krossinum í Þolgata.
 Þessi erfiljóð, sem ég leyfi mér svo að nefna, eru
 Þassinsálmanna, lítilgu eitthvert hið mesta meistara-
 verk þeirrar legundar, í tannum máli, sem hin lítli-
 ensta kirkja á til í eigu síni, helgidómmu, sem
 enginn er leyft að hreyfa við óða bryta í nokkurn hátt.

Þetta má sannanir fyrir því, að þeir, sem hafa
 leyft sér að gera það, hafa orðid fyrir hafi og spotti,

Fyr og síðar, og uppi því leður miginn framur. Þeir
 (Passíusálmannir) eru guddómlegt verk úr þeirri and-
 aus, fríðhelgi fyrir huganna bylgjum þínum - eins
 og Eddu þróvinnu - og hafa jafnan sitt gildi sem gud-
 dómlegu stáldskapur, hvernig svo sem fríaraldurnar
 bylta sér í hafi huganna. En þú samna má og
 segja nú svo mörg andlegu fríarljóðin þaus, og
 sannarlega hlífir þú þau venid hönd, að því er
 séi. Halldur Pétursson smeltir, sem hann ber
 fram í versum:

„ Gefdu, að niðrum málið mitt,
 minni Jesú, þess ég beiti,
 frá allri villu klárts og kvítt,
 Krossris and þitt ítt beidi
 um laudid þér
 til heidurs þér,
 helzt nú þú blessun valda,
 meðan þú náð
 lotur vort láð
 lýði og byggðum halda;”

Því kynslóð eftir kynslóð til þessa dags hafa
 Passíusálmannir og aðrir andlegrir sálmar þaus
 venid til huggunar og fríarótlystingar meginum sem
 gömlum, er í stengha lungu mela: Þegar mýfótt

barnid líkur dagsins ljós, enu tóluð yfir þér ein-
 hver bænarröð, sem hann hefir framflutt; þegar það
 fer að geta lofts, enu þér hann einhver andlag vers eftir
 hann; þegar stöðlingurinn þrókast, enu brynd
 fyrir umglingunum heilvæði hans í verum og vísun;
 þegar árið forast yfir, fer sérhver Kristinn maður
 að mæta gildi þess guddóm leysa afli, sem felst í
 sálmum hans. Og þegar afi kvöldid niðrast
 og lífskráttuþreytan vífarin að lama líni og sál,
 leitu minni andlogu hressingar í þér. —

Þegar minni liggja í bannsonunni og dauðsþóttun
 deyfir lífskraftana, finna minni svörtum sálm
 einni í einhverjum sálmum hans. Þegar
 lífid liggja í náffötunum, má oft sjá Passíusálmanna
 hans opna í brjósti hins látna og lagða með hann
 í Kristuna. Og lofs ein sálmur hans sungur yfir
 gróf hvers Kristins Ístendings; svo hefir verið til þessa
 og verður voutanlega minn aldir ein.

Það er hátt eftir Grundvíg gaula, hinn andlega
 stormenni Dana, að sálmurinn „Allt eins og blínustrið
 einu“ varí svo níttíð fríarljód, að þótt sér Hallgrímur
 hefði aldrei orkt neitt nennu þessum einu sálm, þá varí
 hann fyrir það mesta sálmastald á þórdur lóndum.

Sálmurinn kom út í dæðri fjórðingri 1854, í
 sínu riti Grundtvigsmaana og á öðru helju komur
 verid sínd af meistara Gíslá Magnússyni.

Enginn hófundur hér á landi hefir nokkurn tíma
 átt því heidrúli að fagna, sem sér. Hallgrímur Péturs-
 son, að staldverki hans hafi fengið jafumikla út-
 breiddu, því síðan í hans dögum hefir hin eigin-
 lega ljóðabók hans, „Hallgrímstæver“, sem svo er
 kallað, komið út í 14 útgáfum, minni mig, og
 Hannur sjálf sagð út í þeirri 15. og hver veit hvað
 mörgum útgáfum enn, því alltaf selst hin jafuk
 og þétt; svo rítt er tryggð almennings við þessu
 ljóðabóki. Og Þassinsálmarnir hafa komið út
 í meira en 40 útgáfum. Fyrsta útgáfa þeirra
 kom út 1666, og er mælt að sér. Hallgrímur
 hafi verið (við) staldur í Akþingri, er hann sé
 þessa fyrstu prentun þeirra. Helju Gíslá
 Gíslens Þorláksson í Hólum líklega afhent
 honum nokkur einbók af þeim, því þar voru
 sálmarnir prentaðir. Þassinsálmarnir eru
 því tíminn að lifa nálega hálfa þriðju öld, og
 sjálf sagð elsta manni þá engu síður ni, en 1666,
 þegar þeir komu fyrst út.

Einu af nýrri má gæta elstadi Jon Gíslens

Vidalín Passiusálmanna og tótt sér fyrir hendur
 að sína þeim í latneska kopametri, en antist
 eftir til að ljúka við það Starf, en séru Hjörtleifur
 Góðarsen í Valþjófsstöð lauk við það, og er þessi
 latneska fjýðing þessu í Kaupmannahöfu 1785.

Sér. Kolbeinn Þorsleiusen í Middel smári
 Passiusálmanna einnig í latneska í brojarháttum
 frumritis og lét Ólafur Steigantmannur Stephensen
 þessu þessa latneska fjýðingu í Kaupmannahöfu
 1778 og útbjó hann á Reykis. Syðri það ljós-
 logu, hvo mikil álit hann hefir haft á þeim.

Passiusálmanna mun og hafa verið fjýddir í
 fjýðku, en óvíst er, hvort sí fjýðing hefir notkunn-
 lina þessu í þessu.

God er almennt álitid, að séru Hallgrímur hafi
 verið 10 ár að yfja Passiusálmanna, og hefir hann
 líklega eftir byrjad á því þeim fyr en eftir að hann
 kom að Saurba og orkt þá t.d. á árinum 1652
 til 1662.

Eftir en það umbarlegt, þótt svoa mög á
 þoru til þess að framlíða því líkt andans stórvirki,
 sem þeim eru, og það þótt höfundurinn veri bráðgjötur
 að yfja, þegar hann orkti á veraldarvisu. En hann
 hefir víst sjálfan fagad vandlega Svodiu síu á eftir

að þau urðu til. Og þótt hann kunnir að hafa
 verið fljóttur að gæta andlegru sálmann sína, t. d.
 Passíusálmanna, þá hefir hann verið þrjú lengur
 að hefja þá til og lagfæra og hlytt ráðinu. Að rita
 fljótt, en hefja seint. Hann hefir á seth sér að
 tala til meistara verk, og þó hann hefir tekið það,
 af því að hann átti til þolinmæði og vandrættis,
 jafnframt trúar affinum og frábærri stáldstapargáfu.
 Það er áldungis undrunar verk, að stétt meistara-
 verki stýfili geta orðið til, í nátturlyki 17. aldarinnar.
 Því utan trúar affinum, sem í sálmanna felót, er
 fornið og málið á þeim svo aðdaunlegt, að hvortveggja
 sýnir, hve langt í undan tímannum sér. Hallgrímur
 hefir verið. Hann hefir óþafad verið á getlega vel að
 sér í söngfæði, þrjú lögin við sálmanna eru svo fagur-
 lega vel valin, og tæra vottu um mikla þekkingu í
 þeirri græni. Og málið á þeim sýnir það, að hann hefir
 verið fróður í fornslengju, ella góti það etki verið
 svo gótt sem það er.

Eg sagði áður, að þúsar nunnunella sögur
 hefðu myndast um sér. Hallgrímur Pétursson, sem
 etki voru farsandi mál á, og festsar trúlogar.

Eg skal þó leyfa mér samt sem áður að minna

á nokkrum þeim; það gerir hvortí til né frá.

Guð er sagt, að Hallgrímur Pétursson, kafi
 átt nýjg ulla sfi hjó járnsuiddrum í K. höfu,
 sem kafi bauid hann mistimum ar laust fyrir
 hveija og firsjón. Einn dag sem oftur hljóf þann
 átt úr suiddrumi undan höggum suiddris og
 bótvaði honum í sand og óstú - á ístengju.

Þann þá mædur að honum og á mælti honum
 á ístengju fyrir að tala svo illa um sinn sam-
 Kristian náunga, en Hallgrímur svar að honum
 heldur hvatstó eyflogu og hélt að hann mundi ekki
 deilda sig svo nýjg fyrir það, ef hann vissi hve
 illu atléti hann átti að meta hjó suiddrum,
 húsbanda sínum, og sagði honum af lítlu um
 hagsinn. Þá, sem við Hallgrím salaði, var
 meistarinn Þr. Sveinsson og lét að honum svo
 vel stýrta þessa unga manns, að hann lét
 hann hotta skarfum hjó járnsuiddrum og
 tók hann að sér og kom honum í stóla, eins og
 áður er að vitid.

Einn sinni var Þr. Gistur á vísitakiferð
 að Kálfatjarnarhöfðinu og lafði blessun sína
 yfir búsloð manna og fístriföng þar syðra, þó
 hardari var, og gaf minnum leyfi til að húa á

Sunnudaginn.

Hallgrímur var þá í Seidmessaþingi sem tveid-
setumáður og ortti hann þá vísu þessa um höfðar-
leggfi biskups:

„ Þristupinn blessar hjalla,
— bílar þá eptir upp frá því.
Krosshús og Kirkjur allar
og Karlinn, sem bjó „Víti“ í.
Fístriföng formenn setja,
Fróðasöng þurfa ei kalla,
Athöfu röng, þeim reiknað ei til kalla“

* (Karlinn í Víti, sem hann nefnir í vísunni,
var andvitað eptir Kolsti, heldur hét þá svo
hott eith hjá Hálfatjórn).

Sýnis þetta, að margt hefði Hallgrímur látið
fjálka í kvíðlingum áður en hann varð prestur.

Þessi sögn er sjálfsagt rétt, enda er vísan
hefur upp í ljóðasöfn séns Hallgríms.

— — —
Gad er mælt, að H. J. hafi verið þannur fátökly.
til faro og fótgangandi, en hann kom að Skálholti til
að taka vöggu, og hafi stáðarmann gert gys að honum
og fundað sig í, að biskup stýldi öllu að viggja þann
„hústa“ til prests, en ~~stítt~~ hafi fandi af þegar

prests.

háðid

þeir heyrðu hann þrédika í dómkirkjunni, og
hafi þeir þá sagt til forboðna: „Enginn veitir
hvad undir áminum stóðli býr.“ Enda hefir enginn
Státholtsmanna haft hugmynd um þad nema biskup
einn. Flómm var þennugt um áud ofátókt
Hallgríms.

Þad var almenn trú almennings í dögnum séra
Hallgríms, og líklega meir en hundrad ár eftir hans
daga, ad hann vori áhövudastáld, orðkráftastáld, sem
sumir kalla, og gæti gert kráftaverki með stáld-
stæps sínum; má uðri gta, ad slíki trú hefir
eðli lítið aukid álit hans og lotninguna, sem monn
bæri fyrir hannum sem trúarstáldi. Monn hafa
sjálfsagt haft þá stöðum, ad hvert bænarsvers, sem
hann hefir orðit, vori fylt svo miklum helgi kráfti,
ef þad vori framflutt með alvörn og trú, ad eðli
þyrfti ad efast um bænargylma, og þad því
frómm, sem sérútt. leggur svo sterku áberglu í
bænariðu manna og veir ad bændu í þetta vers:

„ Þú erin má aldrei bresta þig,
þú er freyðing djúristig,
þú lif og sat er línd og þjúd
lykill er þú ad Dróttins náð.“

til ad sjna þad, þó eðli þurfi ad taka þad fram, því

allur sálma kvæðstjapa sinu hana tæri vottu mun þad,
enda er þann, heit og innilög, hið langster þasta afl
og hin mesta matfarastod fyrir hvernu fríhalvinnu
mann, sem þinn mid vorkifti alvör i almatti
Guð og handleiðstu.

Saga er, að séri Hallgrímur hafi einn sinn sinn
nótt og við þriðja manni lofid i Þáidarkelli i
Þreyjudal, hit að tæda eftir fjöru; hafi þá óvottur
mikill sótt að þeim inn i helli, svo þá eru
matlu ekkert nadi hafa. Orkti þá séri Hallgrímur
stefja drápu mikla og lindist óvotturinn við hvort
stef drápuinn, mig hann hvort mid öllu. Orkti er
stefja drápa þessi i ljóðasafni hans, en þinn er
þrentur annarstadar, og er saga um þetta tilkenningu
einn og drápan eftir einhvernu af þeim, sem heyrir
hafa að stöla kvæðstjapa séri Hallgrímur.

Einhverju sinni var séri Hallgrímur i ferð, eftir
að hann var orðinn holdsvellur og réid við horn-
istod, af þeim að hornum þótti þann myklu fyrir loftinn.

Þótti hann þá oflátungi einum, sem heiddist
að istodnum hans, og orkti þá séri Hallgr.
þessa alkennum vísni:

stærð og dand í Jördunne.
 (Vísan er sjálfsagt eftir hann, því hún er í ljóða-
 safni hans).

Þá er af ein hjastríarsagan um þad, er
 barinn brann í Saurbe, sem minnst er á
 ádam). En sagt, að flakningskard einn, illsimadur,
 komi að Saurbe kvöldið fyrir brann og beiddist
 gistingar af Guddi, og veitti hún honum hana. En
 jafnframt, bad Karl hana um stöð í Fokur sé,
 er hún hefur ekkert hafa, og bráð Karl, þá
 heidur við, og sagði, þad steyldi eftir því brann sem
 þad væri til; en Guddiur kvad þad tilvinnu, ef
 hann brynir þá við. En um nóttina brann
 allur barinn og flakningskardinn föst í eldinni.

Segir fjáðsögnin um þann atburð: "Hreini al-
 vörn: Enginn veit í hverri stundu matis".

Almenningur álitid hefir sjálfsagt kent Guddi
 um þetta óhapp, af því hún vildi ekkert gefa
 Karlinum stöðin.

Annars hefir almenningur álitid líklega
 verið frómmur ávinveitt Guddi; jmsar sagnir benda í
 þad. Má vera að þad hafi meðfram komið til af því,
 að hún hafi verið nokkuð stórtýnd og ekkert álitid sem

blíðust í viðmót. Men hafa og ekki álitid hann
vera samtodna sérs. Hallgrími, þar sem hún var búið
að vera ámbátt Hundtýskjans um mörg ár, enda var hún
Hóland Týskja-Gudla.

þjód.

Sögn ein sögnis um hann, að hún hafi verið orðin
blændin í frími, er hún kom frá Týskjanum og jafn-
vel blótad á laun, og erfitt hafi or. H. átt með að koma
henni á réttu hún eða gera hann Kristna offer.

Það er ekkert undarlegt. Þótt þessar og þvílíkar
Sögn mynduðust um sérs. Hallgrím, og allt, sem
hannum kom við, á sléttum hjátrúar- og fátíðis-
sinnum, þegar flestir viðburði voru settir í sam-
band við gfinnáttúrulega hleiti og allar orsakir
fundnar í öggum og fjarstöðum.

Ef sérs. Hallgrímur Pétursson hefði verið rýggi
í Kapólstó. Sinanum hér á landi, mundi hann
fyrir löngu vera tekinn í fólu helgra manna.

En hann þurfti þess ekki við, þó í stenglu þjóðin
hefir gert hann að dýrdlingi sínum og stöðar hann
sem nokkurs þonar sending Heilags ands og lýsandi
ljós í myrkri neyðarinnar.

Óhrif hann á fríar líf þér á landi, hafa menn
setti samband við sjálfan Jesum Krist, höfund þinnar
Kristna trúar í heimisnum. Og dandi sérs. Hallgrímur

hefir veid stöðadur sem þristarvottisdandi, ein-
mitt vagna kvatafella sjúk dónsins, sem hann fjáð-
ist af, síðustu árin afi sína. Þessu til sömnum
má m. a. benda á hin áhrifamikla minningarljóð
um hann, sem stáldid Matth. Jóhannsson státi
1874 - tvö hundruð árum eftir danda sér. Halldórus.

Þótt minnum sé þau kunn, vil ég að ljóðnum
tilfæra þau hér.

Atburd sé ég anda minnum not,
aldin þó að lidnar séu lóð,
rim í dinnu og hrotlegt hús ég tróð;
hver er sá, sem stynnur þar í lóð?

Matdur og ei matdur sýnist sá,
sár og hann og berjar holdid fjá,
bliða kvanna lada sollin fár;
berst og þýfur yfir höfði stjár.

Hár er þétt og hrotlid, hvítt og svart,
minnivelt er einid, stótt og bjart,
hvöss og stótt og stýrley kinn og brinn,
stúfud allt með helgi dulavinn.

Hvílís ljóð! og hvílís barnarmál!

Hver er þessi aðframtönnu sál?

Hvílís freki og hvílís krönn og neyð!

Hvílís trúarsókn í niðrum leyð!

Hver í þessi hvannaljósin blínd?

Hver er þessi Jesú pístarmynd?

Hver í þennan háa hryglu-róm?

Hver fór þennan daga skapaðinn?

Hér er dásarbedur dyrdlegs manns,
 Davíds konungs þessa göðullands,
 fjóðmæðings, er háan króður fann,
 hefju ljós, er þú þrúsmul vann.

Hvad stál þú sú hryggilega raun?

Hvad? Er þetta furðans sigurloun?

Því er dinnit í fjóðmæðingjann raun?

Því er engin hildun sleðann manni?

Hér er guðlegt stóld, er svo vel söng,
 að sólin stéin í gegnum laudann göng,
 hér er ljós, er ljósti aldri kvór. -
 Ljós! Hví eru þessum manni fjór?

Hér er skáld, með Drottins lýðarljóð,
 djúps, svo djúps, sem lífi hálli fjóð,
 blíð, svo blíð, í heljarheimið soart,
 hvar sem stendur, verður einpilbjart.

Östka, elli, manni og nýttlynd fjóð,
 man ni enginn Hallgrímur djúru ljóð?
 ljóð, sem græða líti sem ólíki sár -
 ljóð, sem fýða fæðin vada-far?

Frá þús barind lidur fyrsta sínu
 blíth og róth við simmar mædur tínu,
 til þess gamall sofnar síðsta blund,
 svala ljóð þau hverri hjartans mid.

Horind ni með hjartanu hryggdarta,
 hreinsid þessi líkþerár fúa-sár.
 Kvi, þess þarf ei. Heimsins hjálper sein.
 Glann sá yðar, þér of-samt hans mein!

Sjáid skáld, er song um Kristi kvót,
 Kóld sem Jóhann stáin ámynd fót.
 Standid þarri: Allt er orðid hljóth,
 eilíft, heilagt, fast og hlyt og róth.

Sigríð hófuð sorgar þynna þev —
 Sjá, nú þekkið hann, seu dáinn er.
 Offast fyrst í þessum þynni þerans
 þekkið fólkið tígu síns bozka manns.

Heita, bláða, hrausta, djúpa sál,
 Heill sé þér við Guð þíns dýrðarbat!
 Mýtt við þér er hani dauðans gót
 — þefir ljónað Kristi andlits-sót.

Rangt með Þétri sástu kvalakvöld,
 Kláifasav hött var sjálf þín öld.
 Sama andbátt: Hroða-hjörtu blínd,
 hjálpsin sama: Jesu guddóns-mynd.

Heill þér, Guð-önn, heill með bót og rann!
 Herrann sjálfur var þér sigurlann.
 Guð-mannus líf er sjaldan happ né hrós,
 heldur fár og blóðug þynni-rós.

Þriar-stæld! þér líkar helg og klótska
 þveggja alda gróin ástarþótska.
 Ef þú jar þó lands munu minnast þín
 meðan sót í kattan jókull stáin!